

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:40
sssjournal.com

pp.3914-3923
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 15/05/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 10/08/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 10.08.2019

STRATEJİK DOKÜMANLARDA ENGELLİ GÖRÜNÜRLÜĞÜ: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

VISIBILITY OF DISABLED PERSONS IN STRATEGIC DOCUMENTS: THE CASE OF BALIKESİR METROPOLITAN MUNICIPALITY

Doç.Dr. Filiz TUFAN EMİNİ

Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İ.İ.B.F., Çanakkale/TÜRKİYE

Çağlar Eren AYAZ

Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale//TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1627>

Reference : TUFAN EMİNİ, F. & Ayaz, Ç.E. (2019). "Stratejik Dokümanlarda Engelli Görünürlüğü: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği", International Social Sciences Studies Journal, 5(40): 3914-3923.

ÖZ

Engelli kavramı, dünyada çevreden kaynaklanan bariyerlerden dolayı sosyal hayatta kişilerin belirli hak ve özgürlüklerini kullanamaması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım ile devletler konu ile ilgili politikalarını engelli bireylerin toplumdaki yerlerini almaları doğrultusunda şekillendirmeye başlamışlardır. Bu konuda halka en yakın hizmet birimleri olarak yerel yönetimler ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin son stratejik planı (2015-2019) ve yıllık faaliyet raporları, engellilere yönelik faaliyetler açısından taranmıştır. Stratejik dokümanlardaki engelli görünürlüğü nitelik ve nicelik bakımından göz önüne alındığında, engelli bireylerin kentsel alanda karşılaşmakta oldukları sorunların, Balıkesir Büyükşehir Belediyesince öncelikli bir alan olarak görülmediği ve bu bağlamda çözümler üretilmesinin de stratejik bir öncelik olarak benimsenmediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Plan, Faaliyet Raporu, Görünürlük, Engelli, Belediye

ABSTRACT

The term of disabled refers to the external barriers because of which individuals aren't be able to use their rights in social life. Therefore states and communities focused on developing their policies through people with disability and their social needs. Within this context, local governments as the closest actors of public service come into prominence. This study aims to scan the last (2015-2019) strategic plan and annual activity reports of Balıkesir Metropolitan Municipality in terms of services for disabled persons. It is obvious that, prevention of disability is not the primary purpose of Balıkesir Metropolitan Municipality, considering the visibility of services for disabled persons in strategic documents.

Key Words: Strategic Plan, Annual Report, Performance, Visibility, Municipality

1. GİRİŞ

Günlük hayatta birbirlerinin yerlerine kullanılan "sakat", "özürlü" ve "engelli" kavramları gerçekte farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu kavramlar, kavram ile nitelendirilen insanların, fiziksel, zihinsel ve ruhsal vs. açıdan diğer insanlardan farklı olduklarını göstermekte; ancak bununla birlikte farklı tanımlamalar bahsi geçen grupların olumsuz etkilenmesine de neden olmaktadır. Bu nedendir ki WHO (World Health Organization), engellilik konularına ilişkin terimlerin standart hale getirilmesi ve verilerin karşılaştırılabilmesi için kavrama ilişkin ilk sınıflandırmayı 1980 yılında yapmış ve bu sınıflama 1993 yılında raporlaştırılmıştır. Rapora göre engellilik (handicap); bozukluk veya engellilik nedeniyle, kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesi olarak sınıflanmakta ve tanımlanmaktadır. Bu

tanım, engel halini kişiden ziyade çevreden kaynaklanan bariyerlere yüklemekte ve söz konusu bariyerlerin en aza indirgenmesi konusuna odaklanılmasını sağlamaktadır (WHO, 2011; Cross, 2013: 720; Tiyek vd., 2016: 227-228; UN, 2006; Marks, 2005; Malle vd., 2015: 122; Iudici vd., 2018: 2).

TDK'nın sözlüğünde engelli terimi, "engeli olan, mâniyalı" ve "vücudunda eksik veya kusuru olan" şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2018).5378 sayılı Engelliler Kanununun 3/c maddesine göre ise "engelli: fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi" ifade etmektedir.

Engelli insanların sağlık ve refah, ekonomik ve sosyal güvence, kendilerini yetiştirmek ve becerilerini geliştirmek gibi sıradan ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar engelli insanlar için ayrıştırılmadan, bütün toplumun kullandığı genel programlar ve hizmetler tarafından karşılanabilir ve karşılanmalıdır. Bunu başarmak için politikalarda, kurumlarda ve çevresel koşullarda değişiklikler yapılmalı, bu değişiklikler tüm faaliyet ve hizmet alanlarına ve yeni oluşturulan veya var olan bütün kanunlara, standartlara, politikalara, stratejilere ve planlara entegre edilmelidir. Engelli insanların çeşitli ihtiyaçlarının yeterince karşılandığından emin olmak için, uygulanan politikalar, etkin planlama, yeterli beşeri kaynak ve finansal destek ile hedefleri önceden belirlenmiş programlar ve hizmetler eşliğinde uygulanmalıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2018: 10).Dünya nüfusunun %10-12'sinin engelli olduğu ve engellilik ile yoksulluk-yoksunluk arasında bir bağ olduğu göz önüne alındığında, toplumun bu kesimine sunulacak hizmetlerin önemi bir kat daha artmaktadır (Mont, 2007: 1-2; Clarke ve McKay, 2014: 544).

Engellilere sunulan hizmetler, engeli olan bireylerin sosyal ve ekonomik hayata tam ve etkili bir şekilde katılımını sağlamak üzerine odaklanmakta, bu açıdan bakıldığında engellilerin de toplumda bir yerinin olmasını ve engeli olmayan insanlar gibi haklarından eşit şekilde yararlanabilmelerini amaçlamaktadır (UN, 2006; Oliver ve Barnes, 2012: 6; Maestas, 2013: 1798; Hästbacka ve Nygård, 2019: 16; Tınar, 2018: 19; Baviskar, 2018: 209).Bu açıdan bakıldığında, engellilerin içinde yaşadıkları fiziksel çevrenin tasarımı, engelli bireylerin sahip oldukları fiziksel işlev bozuklukları/yetersizlikleri ve bunun yol açtığı sınırlamalar nedeniyle büyük önem taşımaktadır (Yılmaz, 2014: 3). Yerel yönetimler, yerleşimlerin teknik ve sosyal altyapısının oluşmasındaki rolleri nedeniyle, fiziksel çevrenin şekillenmesinde de önemli işleve sahiptirler. Engellilere yönelik özel fiziki düzenlemelerin, yerleşim alanlarının kullanımında kolaylık sağlayıcı bir plan ve programa uygun gerçekleştirilmesi, bu kesimin toplumsal yaşama katılımını sağlamada çok önemli bir boyuttur. Bu nedenle, engelli bireyleri toplumdan ayırmak yerine, bütünün bir parçası olarak algılayan ve fizik ve sosyal mekânı buna olanak tanıyacak biçimde düzenlemek önemli bir gerekliliktir. Engellilik nedenlerinden çevresel faktörler; iş ve trafik kazalarının önlenmesi hususunda belediyelerin uygulama, denetim ve yaptırım görevleri ve yetkileri önem kazanmaktadır. Engellilerin en çok zorlandığı yerler kent merkezleridir; özellikle büyük kentlerdir. Kent içi ulaşım sisteminde alt ve üst geçitler, kavşaklar, kaldırımlar, park, tuvalet, sinema, tiyatro gibi ortak mekânların engellilere (özellikle fiziksel hareket engelli yaşlı, çocuk, hamile, vb.) uygun düzenlenmesi belediyelerin ilgileri oranında başarılmaktadır (DPT, 2001: 126).Bu ilginin önemi, küreselleşme-yerelleşme tartışmaları çerçevesinde, yerel yönetimlerin demokratik ve etkin bir hizmet sunma birimi olarak, ön plana çıkması ile daha da artmaktadır (Görmez, 2005: 16-17; Yüksel, 2007: 290).

Büyükşehir belediyelerinin engellilere yönelik görevleri, belediye sınırları içerisinde yaşayan ve engelli olarak tanımlanan doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini kaybetmesi nedeniyle korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık, yönlendirme, kişisel gelişim ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişilere ve ailelerine yönelik belediye hizmetlerinin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve sunulması için çalışmalar yürütmektir (Fırat, 2008: 90).

Bu çalışma, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engellilere yönelik faaliyetlerinin, yayınladığı stratejik dokümanlar üzerinden değerlendirilmesine ilişkindir. Bu çerçevede öncelikle konu ile ilgili literatüre yer verilecek ve ardından Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin stratejik plan ve faaliyet raporlarında yer alan bilgiler engelli görünürlüğü açısından incelenecektir.

2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN ENGELLİLERE YÖNELİK GÖREVLERİ

Belediyeler açısından çözüm bekleyen sorunların başında kentsel toplumsal mekânın engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirilmesi gelmektedir. Fiziki engelle karşılaşan bireylerin ailevi, sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelmesi gittikçe zorlaşarak, engelli bireylerin içine kapanması ve

dışlanmaları ile sonuçlanabilmektedir (Kesgin, 2014: 6).Engelli insanların toplumsal süreçlere katılımını kısıtlayan diğer faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Dünya Sağlık Örgütü, 2018):

- Yetersiz politikalar ve standartlar: Politika tasarımları her zaman engelli insanların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmamakta veya var olan politikalar ve standartlar yerine getirilmemektedir.
- Olumsuz tavırlar: İnançlar ve önyargılar; eğitim, istihdam, sağlık ve sosyal katılım konularında engeller oluşturmaktadır.
- Yeterli hizmet sağlanmaması: Engelli insanlar özellikle sağlık, rehabilitasyon, destek ve yardım hizmetlerindeki eksiklikler karşısında savunmasızdır.
- Hizmet iletimi sorunları: Hizmetlerin kötü koordine edilmesi, personel sayısının yetersiz ve çalışanların niteliklerinin zayıf olması engelli insanlar için sağlanan hizmetlerin kalitesini, erişilebilirliğini ve yeterliliğini etkileyebilir.
- Yetersiz finansman: Politikaların ve planların uygulanması için ayrılan kaynaklar genellikle yetersizdir.
- Yetersiz erişilebilirlik: Birçok mekân (kamusal kullanıma açık alanlar ve binalar dâhil), ulaşım sistemi ve bilgi edinme herkes için erişilebilir değildir. Engelli bir insanın iş arama konusunda cesaretinin kırılmasının veya sağlık hizmetlerinden mahrum kalmasının en sık görülen nedeni ulaşım erişememektir.
- Danışma ve katılım yetersizliği: Engelli insanların çoğu kendi yaşamlarını doğrudan etkileyen hususlarda karar alma süreçlerine katılmadan dışlanmaktadır.
- Veri ve bulgu yetersizliği: Engellilik hakkında sağlam ve karşılaştırılabilir verilerin ve uygulanan programlara ilişkin bulguların yetersizliği, insanların kavrayışını ve eylemlerini engelleyebilir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun, Büyükşehir Belediyelerinin görevlerinin sıralandığı 7. maddesinin v bendinde, "Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak" ifadesi; Büyükşehir Belediye Başkanının görevlerini düzenleyen 18. maddesinin m bendinde, ise "Bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak" ifadesi yer almaktadır. Aynı kanunun Ek madde 1 kısmında yer verilen "Büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulur. Bu birimler, faaliyetlerini engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde sürdürürler. Engelli hizmet birimlerinin kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar Özürlüler İdaresi Başkanlığının görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir" ifadesi ile belediye bünyesinde engelli hizmet birimleri kurulmasının önü açılmıştır.

Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliği'nin amacı, "büyükşehir belediyesi ve mücavir alanları içerisinde yaşayan özürlülerin, toplum hayatına katılımını kolaylaştıracak ve toplumsal fırsatlardan özürlü olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak üzere; büyükşehir belediyelerinde özürlülerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri verecek olan özürlü hizmet birimlerinin kuruluş, işleyiş ve görevleri ile bu birimde çalışan personelin, yetki, sorumluluk ve görevlerine ilişkin usul ve esaslarını düzenlemektir" şeklinde ifade edilmiş (md. 1.), Özürlü hizmet birimlerinin temel çalışma ilkeleri 6 maddede "özürlülerin çağdaş hizmet anlayışı ile kentsel imkânlardan yararlanarak, yaşamlarını güven, sağlık ve mutluluk içinde sürdürmelerini gerçekleştirmede; temel insan haklarına saygılı ve insan onuruna yakışır olmasını, toplumsal bütünleşmeyi sağlayıcı olmasını, katılımcı ve paylaşımcılığın esas alınmasını, fırsat eşitliğine dayalı olmasını, hizmetlerin etkin, verimli, kaliteli, sürdürülebilir, ulaşılabilir, erişilebilir, ücretsiz veya indirimli olmasını sağlamak" şeklinde sıralanmıştır. Yönetmeliğin 8. maddesine göre, birimin görevleri şunlardır:

"a) Özürlü bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak.

b) Özürlülerin toplum hayatı ile bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmaları yürütmek, sportif, sosyal ve kültürel aktiviteler yapmak, teşvik etmek ve yaygınlaştırmak.

c) Üniversiteler, özel kuruluşlar, özörlölere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yaparak özörlölere yönelik toplum temelli rehabilitasyon programlarını uygulamak.

ç) Birime başvuran özörlö ve ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermek, özörlölökle ilgili konularda eğitilmelerini, bilgilendirilmelerini ve bilinçlenmelerini sağlayıcı, konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler düzenlemek.

d) Özörlölöğü önlemeye yönelik kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınları hazırlamak, yayımlamak ve dağıtmak.

e) Özörlö ve aileleri için bilgilendirme, bilinçlendirme hizmetleri vermek, bu hizmetleri verecek personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için gerekli eğitimi almasını sağlamak.

f) Özörlölöleri nitelikli işgücü haline getirerek, çalışma yaşamına katılmalarını sağlamak üzere mesleki rehabilitasyon ve eğitim programları için başvuran özörlölöleri değerlendirerek uygun mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitimleri vermek.

g) Ekonomik durumu yetersiz özörlölölere aynı ve nakdi yardım yapmak.

ğ) İhtiyaç halinde özörlölölerin durumlarına uygun araçlarla buldukları mekânlardan hastane, okul ve rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşmalarını sağlamak.

h) Bakıma muhtaç özörlölölere ve yaşlılara bakım hizmeti sunmak veya bu hizmeti ilgili mevzuat gereğince satın almak.”

3. LİTERATÜR

Türkiye’de belediyelerin ve büyükşehir belediyelerinin engellilere yönelik hizmetlerini konu alan çalışmalar incelendiğinde, nicel ve nitel analizlerin yanı sıra standartlara uygunluğün ölçüldüğü fiziksel çalışmaların da yapıldığı görölmektedir. Konu ile ilgili Avrupa Birliğı standartları ve ilgili düzenlemeler/politikalar noktasında Türkiye’nin mevcut durumunu ortaya koymaya yönelik çalışmalar da bulunmaktadır.

Fiziki standartların ölçölmesini konu alan çalışmalardan Kesik vd. (2013), İstanbul’un Şişli ilçesindeki kaldırımların engelli kullanımı açısından analizini yapmışlar ve belediye sınırları içerisindeki kaldırımların engelli kullanımı açısından oldukça yetersiz olduğunu tespit etmişlerdir.

Paksoy Erbaydar vd. (2013)Ankara’da belediye çalışanlarının engellilere yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla bir alan araştırması yürütmüşlerdir. Sonuçlar, engelli kişilerle kurulan ilişkilerde olumlu davranışlar takınıldığını göstermektedir. Çalışmada, bu durumun engelli hakları açısından önem taşıdığı ve engelli bireylere sunulan belediye hizmetlerini geliştireceğı ifade edilmiştir.

Tiyek vd. (2016); Zeytinburnu Belediyesinin engellilerin erişilebilirliğine yönelik düzenlemelerini ele almış ve bu açıdan belediye hizmetlerinin standartlara uyup uymadığını tespit etme amacı gütmüştür. Çalışma ile elde edilen sonuçlar, ilgili belediyede engellilerin erişebilirliğine yönelik düzenlemelerin standartlara uygun olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Şemşit vd. (2016), Türkiye’de belediyelerin engellilere yönelik hizmetlerini Avrupa Birliğı politikaları çerçevesinde değerlendirmiş ve mevzuat uyumunu analiz etmiştir. Çalışmada, Türkiye’de AB sürecinin engelli vatandaşlar özelinde gereklerinin karşılanması doğrultusunda mevzuat ve engelli hakları açısından önemli adımlar atıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gürek, (2016), yerel yönetimlerin engellilere yönelik eğitim hizmetlerini incelemiş ve Büyükşehir Belediyelerince hazırlanan meslek ve beceri kazandırma kurslarının öncelikli hedeflerinin engelliler olduğunu ifade etmiştir.

Onur-İnce vd.,(2016), belediyelerin engellilere yönelik sorumluluklarını, engellilerin beklentilerini ve sorunlarını, Ankara’da yürüttükleri bir alan araştırmasından yola çıkarak ortaya koymuşlardır. Araştırmanın sonuçları, engellilere yönelik hizmetlerin yetersiz olduğunu ortaya koyucu niteliktedir.

Gürün ve Karaağaç, (2017), sosyal belediyecilik anlayışı üzerinden İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü tarafından verilen hizmetleri konu almıştır. Çalışma ile ilgili müdürlük tarafından verilen hizmetlerin istatistiksel değerlendirmesi yapılarak çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Babaoğlu (2018), Büyükşehir Belediyelerinde engellilere yönelik hizmetleri mevzuat ve resmi raporlar üzerinden incelemiş ve belediyelerin engellilere yönelik hizmetlerinin geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

3.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Engelli vatandaşların gözetilmesi, yerleşme söylemleri ile görev ve işlevleri artan belediyelerin sosyal belediyeçilik anlamında üstlenecekleri temel işlevler arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin engelli vatandaşlara sunduğu hizmetlerin, stratejik dokümanlara yansıtıldığı ölçüde ortaya konmasıdır. Dolayısıyla çalışmanın kapsamı, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin web sitesi aracılığı ile ulaşılan ve 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planı ve bu plana ilişkin faaliyet raporları ile sınırlıdır.

3.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışma, nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Veri toplama aracı olarak ilgili Büyükşehir Belediyesinin web sitesinden edinilen yazılı dokümanlar kullanılmıştır. Doküman inceleme, araştırmacının gerek duyduğu veriyi gözlem veya görüşme yapmaya gerek duymaksızın elde edebileceği, zaman ve kaynak tasarrufu sağlayabileceği ve bu nedenle de nitel çalışmalarda çoğunlukla başvurulan bir yöntemdir.

Çalışmada, ilgili büyükşehir belediyesinin stratejik dokümanları incelenirken (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 193);

- 1- Dokümanlara ulaşma (web sitesi aracılığı ile),
- 2- Dokümanları anlama,
- 3- Verileri analiz etme ve
- 4- Veriyi kullanma şeklinde bir süreç takip edilmiştir.

İçerik analizi, veriden onun içeriğine ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli sonuçlar çıkarmak üzere kullanılan bir araştırma tekniğidir (Koçak ve Arun, 2006: 22). Bu çalışmada, toplanan veriler, içerik analizi yapılarak yorumlanmıştır. Böylece veri seti içerisinde yer alan metinlerdeki gizli/örtük anlamların da analiz edilmesi ve yorumlanması sağlanmıştır.

4. BULGULAR

a. Stratejik Plan

Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planında engelli sözcüğüne, mevzuat ve mevzuat çerçevesinde belirlenen görevler haricinde, ilk olarak Temel Değerler başlığı altında yer verilmiştir. Planın “Geleceğe Bakış” başlıklı 3. Bölümünde yer alan Temel Değerler maddeler halinde sayılmış olup, “Engelli vatandaşlarımızın hayatını kolaylaştıran şehircilik uygulamaları önemsenir.” ifadesi de bu maddeler arasında yer almaktadır.

Engelli sözcüğünün yer aldığı bir başka bölüm ise, Stratejik Amaçlar bölümüdür. Bu bölümde, stratejik planın kapsadığı yıllara ilişkin amaçlara yer verilmekte, bu amaçlar çerçevesinde hedefler belirlenmekte, hedeflere ulaşılması için gerçekleştirilecek olan faaliyetler belirtilmekte ve bu faaliyetlere ilişkin performans göstergeleri ortaya konulmaktadır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin güncel stratejik planında, engelli bireylere yönelik belirlenmiş hedef, faaliyet ve performans göstergeleri, “Kültür ve Sosyal İşler” ile “Ulaşım ve Raylı Sistemler” stratejik alanları altında düzenlenmiştir. Kültür ve sosyal işler alanında, engelli bireyler ile ilgili olarak belirlenmiş olan hedef “Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak; ulaşım ve raylı sistemler alanında belirlenen hedef ise “Şehir içi ulaşımı geliştirmek” olarak ifade edilmiştir. “Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak” hedefine ulaşmak amacıyla 3 farklı faaliyetin gerçekleştirilmesi öngörülmüş ve bunlar; “engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek”, “şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek” ve “engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek” şeklinde sayılmıştır. Şehir içi ulaşımı geliştirmek şeklinde ifade edilen hedefe ulaşmak için gerçekleştirilmesi öngörülen tek faaliyet ise, “yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak” olarak ifade edilmiştir. Gerçekleştirilmesi öngörülen her bir faaliyet için, gerçekleşme düzeylerinin izlenebilmesi adına, bir performans göstergesi belirlenmiştir. Stratejik planda engelli bireylere

yönelik faaliyetleri kapsayan amaç, hedef ve faaliyetler ile bunlara yönelik performans göstergeleri, Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Stratejik Planda Engelli Bireylere Yönelik Hedef, Amaç ve Faaliyetler ile Performans Göstergeleri

STRATEJİK PLAN (2015-2019)	Performans Göstergesi 1: Organizasyon Sayısı	2015	2016	2017	2018	2019	1	1	1	1	1
	Faaliyet 1: Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek										
	Performans Göstergesi 1: Tamamlanma Yüzdesi	2015	2016	2017	2018	2019	20%	20%	20%	20%	20%
	Faaliyet 2: Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve Belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek										
	Performans Göstergesi 1: Proje Sayısı	2015	2016	2017	2018	2019	1	1	1	1	1
Faaliyet 3: Engelli dernekleri ile işbirliği yaparak engelli vatandaşlara yönelik sosyal proje üretmek											
	Hedef 2: Engelli vatandaşlarımızın kendilerini hayatın içinde hissetmelerini sağlamak										
	Amaç 1: Katılımcılığı esas alarak Balıkesir'i kültürel ve sportif cazibe merkezi yapmak ve kentin sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunmak										
	Amaç 1: Vatandaşlarımızın ulaşmak istedikleri yerlere sağlıklı, güvenli ve konforlu bir şekilde ulaşmalarını sağlamak										
	Stratejik Alan 14: Ulaşım ve Raylı Sistemler										
	Hedef 5: Şehir içi ulaşımı geliştirmek										
	Faaliyet 2: Yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak										
	Performans Göstergesi 1: Bu konuda gelen talep ve şikâyetlerin çözüm oranı	2015	2016	2017	2018	2019	80%	90%	90%	90%	90%

b. Faaliyet Raporları

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi güncel stratejik planının kapsadığı 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ait faaliyet raporları hazırlanarak, belediyenin internet sayfasında yayımlanmıştır. Faaliyet raporlarında, stratejik plan ile belirlenmiş amaç, hedef ve faaliyetler ile bu faaliyetlerin gerçekleşme düzeylerini gösteren performans göstergelerinin yanı sıra, ilgili yıl içerisinde gerçekleştirilmiş olan faaliyetler yer almaktadır. 2015, 2016 ve 2017 yıllarında hazırlanmış olan faaliyet raporlarına göre, stratejik planda yer alan performans göstergelerinin gerçekleşme düzeyleri, Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, ilgili yılların faaliyet raporlarına göre, stratejik plan ile engelli bireylere yönelik belirlenmiş olan faaliyetler, 2015 ve 2017 yılları için eksiksiz olarak gerçekleştirilmiştir. 2016 yılı faaliyet raporunda ise, gerçekleşme düzeyleri ile ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Faaliyet raporlarında, performans göstergelerinin gerçekleşme düzeylerinin yanı sıra, yıl içinde gerçekleştirilen faaliyetlere de yer verilmiştir. Bu çerçevede, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından, engelli bireylere yönelik olarak konser, yemek, seminer, medikal malzeme dağıtımı ve hane ziyaretleri gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Ayrıca engelli bireylerin kent içi ulaşımının ve erişebilirliklerinin

sağlanması adına, engelli bireylerin kullanımına uygun toplu taşıma araçlarının alındığı ve üst geçit, terminal binası gibi kentsel mekânlarda engelli bireylere yönelik düzenlemeler yapıldığı bilgisi de faaliyet raporlarında yer almaktadır.

Tablo 2: Performans Göstergelerinin Gerçekleşme Düzeyleri

FAALİYET RAPORLARI		Hedeflenen	Gerçekleşen	Gerçekleşme Düzeyi	
STRATEJİK PLAN (2015-2019)	Yıl	2015	6	600%	
		2016	Bilgi Yok	Bilgi Yok	
		2017	1	100%	
		2015	20%	100%	
		2016	20%	Bilgi Yok	
		2015	80%	106%	
		2016	90%	Bilgi Yok	
		2017	90%	100%	
			Organizasyon Sayısı		
			Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek		
		Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek			
		Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek			
		Katılımcılığı esas alarak Balıkesir'i kültürel ve sportif cazibe merkezi yapmak ve kent sosyo-ekonomik gelişimine katkıda bulunmak			
		Engelli vatandaşlarımızın katılımı ile gerçekleştirilen organizasyon düzenlemek			
		Şehrimizde yaşayan engellilerin listesini oluşturmak ve Belediyemiz tarafından gerçekleştirilen etkinliklere davet etmek			
		Şehir içi ulaşımı geliştirmek			
		Vatandaşlarımızın ulaşmak istedikleri yerlere sağlıklı, güvenli ve konforlu bir şekilde ulaşmalarını sağlamak			
		Stratejik Alan 14: Ulaşım ve Raylı Sistemler			
		Yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak			
		Bu konuda gelen talep ve şikâyetlerin çözüm oranı			

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kentsel mekân tasarımının, engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve toplumsal yaşama katılabilmesi bakımından taşıdığı önem, yerel yönetim birimlerinin bu alanda etkin faaliyet göstermesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Bunun yanı sıra, halka en yakın yönetim birimleri olarak yerel yönetimler, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi bakımından da kilit öneme sahiptir. Bu çerçevede, mevzuat düzenlemeleri ile de yerel yönetim birimlerine engelli bireylere yönelik görevler verilmiştir. Büyükşehir belediyelerinin görevlerinin düzenlendiği 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu da, büyükşehir belediyelerine engelli bireylere yönelik çeşitli görevler vermiştir. Kanun ile verilmiş olan görevlerin yanı sıra büyükşehir belediyeleri; kent içi ulaşım, fiziki çevrenin düzenlenmesi gibi alanlarda en önemli aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Engelli bireylerin erişebilirliğini sağlamanın yanı sıra,

engelliliğin en önemli sebeplerinden olan trafik kazalarının, iş kazalarının ve çevresel faktörlerin önlenmesi bakımından da büyükşehir belediyelerine önemli görevler düşmektedir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi stratejik planı ile faaliyet raporları, büyükşehir belediyelerine verilen görevler bakımından değerlendirildiğinde, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun büyükşehir belediyelerinin görevlerinin yer aldığı 7. Maddesinin v bendi gereğince engellilere yönelik sosyal ve kültürel hizmetlerin yürütüldüğü ve bu amaçla sosyal tesisler kurulduğu bilgisine ulaşılabilmektedir. Ancak Kanunun 18. Maddesinin m bendinin büyükşehir belediye başkanının görevleri arasında saymış olduğu "... engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak" ve Ek Madde 1'de yer alan "Büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulur" hükümleri çerçevesinde bir engelli hizmet biriminin oluşturulmadığı da, stratejik plan ve faaliyet raporları incelendiğinde görülebilmektedir. Her ne kadar kanunen zorunlu tutulmuş olsa da, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bir engelli merkezi veya engelli hizmet birimi oluşturulmamıştır.

Tüm kamu kurum ve kuruluşları gibi büyükşehir belediyeleri de, gelecek 5 yıl içerisinde gerçekleştirmeyi hedeflediği faaliyetleri, stratejik planlar aracılığıyla belirler ve kamuoyu ile paylaşır. Büyükşehir belediyelerinin geleceğe bakışlarını ve amaçlarını ortaya koyan bu belgeler, engelli bireylerin geleceğine yönelik değerlendirme imkânını da beraberinde getirir. Stratejik dokümanlardaki engelli görünürlüğü, engelli bireylere yönelik hizmet ve faaliyetlerin varlığının ve geleceğe yönelik planlara engelli bireylerin de dahil edildiğinin bir göstergesidir. Bir başka ifadeyle, stratejik dokümanlarda engelli görünürlüğü, engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinin, erişebilir olmalarının ve toplumsal yaşama katılımlarının bir anahtarı niteliğindedir.

Stratejik planlarda, büyükşehir belediyelerinin amaçları, belirli stratejik alanlar altında kategorize edilir. Stratejik alanlar çerçevesinde belirlenen amaçlara ulaşılması adına somut hedefler, bu hedeflere ulaşılması için gerçekleştirilecek faaliyetler ve bu faaliyetlerin gerçekleşme düzeylerini izlemek üzere performans göstergeleri belirlenir. Belirlenmiş olan amaçların gerçekleşme durumları, yıllık faaliyet raporları aracılığıyla izlenmekte ve performans göstergelerinin gerçekleşme düzeyleri bu belgelerde gösterilmektedir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan ve 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planda, engelli bireylere ilişkin düzenlemeler, ilk olarak büyükşehir belediyesinin temel değerleri arasında yer almıştır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, temel değerlerinden birini "Engelli vatandaşlarımızın hayatını kolaylaştıran şehircilik uygulamaları önemsenir" şeklinde ifade etmiştir. Bu durum, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülecek şehircilik faaliyetlerinde, engelli bireylerin yaşamlarının kolaylaştırılmasının temel amaçlardan biri olacağını ifade etmektedir. Ancak aynı stratejik plan ile belirlenmiş olan amaç, hedef, faaliyet ve performans göstergeleri incelendiğinde, engelli bireylere yönelik ifadeler nadiren rastlanmaktadır. Stratejik plan ile toplam 22 stratejik amaç, bu amaçlara yönelik 82 hedef, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için 271 faaliyet ve bu faaliyetlerin gerçekleşme düzeyinin izlenmesi için toplam 397 adet performans göstergesi belirlenmiştir. Belirlenmiş olan 82 hedeften yalnızca bir tanesinde engelli sözcüğü yer alırken, 271 adet faaliyetten ve 397 adet performans göstergesinden yalnızca 4 adedinde engelli bireylere ilişkin ifadeler yer almaktadır.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi stratejik dokümanlarının engelli görünürlüğü çerçevesinde incelenmesi sonucunda, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile engelli bireylere yönelik zorunlu olarak verilen görevlerin tamamının yerine getirilmediği, geleceğe yönelik stratejik amaç ve hedeflerde ise engelli bireylere çok düşük düzeyde yer verildiği görülmektedir. Her ne kadar, Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin temel değerleri arasında engelli bireylerin hayatını kolaylaştıracak şehircilik uygulamalarının önemsenmesi belirtilmiş olsa da, stratejik amaç ve hedeflerde engellilere yönelik planlanan faaliyetlerin yetersizliği göze çarpmaktadır. Bu duruma paralel olarak, engelli bireylere yönelik belirlenmiş olan az sayıdaki faaliyette de; etkinlikler düzenlenmesi, engelli bireylerin listesinin oluşturulması gibi yüzeysel faaliyetler tercih edilmiş ve bu faaliyetler için gerçekleşmesi oldukça kolay olan hedefler belirlenmiştir. Yılda 1 etkinlik düzenlenmesi, engelli bireylerin listesinin %20 oranında tamamlanması gibi zorluk çekilmeden gerçekleştirilebilecek performans göstergelerine sahip olan bu faaliyetler, engelli bireylerin erişebilirliğini sağlamak bakımından herhangi bir anlamlı sonuç ortaya koyacak niteliğe sahip değildir. Engelli bireylere yönelik olarak belirlenmiş bir diğer hedef olan "yaya, bisikletli ve engellilerin şehir içi dolaşımını kolaylaştırmak" hedefinin performans göstergesi ise, bu konuda gelen talep ve şikâyetlerin çözüm oranı olarak belirlenmiştir. Bu performans göstergesi, engelli bireylerin şehir içi ulaşımının kolaylaştırılması için adım atılmasını, bu doğrultuda bir talep veya şikâyetin varlığı şartına bağlamıştır. Bir

başka ifadeyle, büyükşehir belediyesine engelli bireylerin kent içi ulaşımına ilişkin bir talep veya şikâyetin ulaşmaması durumunda, stratejik plan çerçevesinde böyle bir faaliyetin gerçekleştirilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla, stratejik dokümanlardaki engelli görünürlüğü nitelik ve nicelik bakımından göz önüne alındığında, engelli bireylerin kentsel alanda karşılaşmakta oldukları sorunların, Balıkesir Büyükşehir Belediyesince öncelikli bir alan olarak ele alınmadığı ve bu bağlamda çözümler üretilmesinin de stratejik bir öncelik olarak benimsenmediği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Babaoğlu, Cenay (2018) “Türkiye’de Anakentlerde Engellilere Yönelik Hizmetler ve Sorun Alanları”, *TESAM Akademi Dergisi*, Yerel Yönetimler Özel Sayısı, 79 – 110.
- Baviskar, Siddhartha vd. (2018). “Do Disability Pension Awards Have a Causal Impact on Recipients’ Marital Stability? Evidence from the Danish Social Security Programme”, *European Journal of Disability Research*, V: 12, 208–224.
- Clarke, Harriet and McKay, Stephen (2014). “Disability, Partnership and Parenting”, *Disability and Society*, V: 29(4), 543–555.
- Cross, Merry (2013). “Demonised, Impoverished and Now Forced into Isolation: The Fate of Disabled People under Austerity” *Disability and Society*, V: 28(5), 719–723.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001) *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları).
- Dünya Sağlık Örgütü, *Dünya Engellilik Raporu Yönetici Özeti* (2011). Erişim: 5 Kasım 2018, (<http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf>).
- Fırat, A. Serap Fırat (2008). “Belediyelerin Engellilere Dönük Sosyal Hizmet Projeleri”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, S: 19(1), 89-100.
- Görmez, Kemal (2005). "Küreselleşme ve Yerelleşme", *Küreselleşme ve Yerelleşme*, ed. Kemal Görmez, (Ankara: Odak Yayınları).
- Gürek, Metin (2016). “Yerel Yönetimlerin Engellilere Yönelik Eğitim Faaliyetleri”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, S: 42, 131-143.
- Gürün, Fehmi ve Karağaç, Şükran (2017). “Sosyal Belediyecilik Anlayışı Üzerinden Engellilere Yönelik Hizmetler”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, S: 48.
- Hästbacka, Elisabeth and Nygård, Mikael (2019). “Creating Capabilities for Societal Participation in Times of Welfare State Change? Experiences of People with Disabilities in Finland”, *ALTER, European Journal of Disability Research*, V: 13, 15–28.
- Iudici, Antonio vd. (2018). “Community Perspective: How Volunteers, Professionals, Families and the General Population Construct Disability: Social, Clinical and Health Implications”, *Disability and Health Journal*, <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2018.11.014>.
- İnce, Hilal Onur vd., (2016). “Belediye Hizmetleri ve Engelli Vatandaşların Beklentileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 6 (2).
- Kesgin, Bedrettin (2014). “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, S: 23(4), 1-15.
- Kesik, Ozan Arif vd. (2013) “Büyükşehirde Yaşayan Engelli Yayalar İçin Kaldırımların Analiz Edilmesi: Şişli Örneği”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S:18 (30), 135-154.
- Koçak, Abdullah ve Arun, Özgür (2006). “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu”, *Selçuk İletişim*, S: 4(3), 21-28.
- Maestas, Nicole vd. (2013). “Does Disability Insurance Receipt Discourage Work? Using Examiner Assignment to Estimate Causal Effects of SSDI Receipt”, *American Economic Review*, V: 103(5), 1797–1829.

- Malle, Abebe Yehualaworkvd. (2015). "Policy-Practice Gap in Participation of Students with Disabilities in the Education and Training Programme of Ethiopia: Policy Content Analysis", *Support Learn*, V: 30(2), 121-133.
- Marks, Genee (2005) "Since I Came to Work at DAL I Don'tHave a Disability", *Making Meaning: Creating Connections that Value Diversity*, 30th Annual Conference of the Australian Association of Special Education 23-25 September 2005, Brisbane Australia.
- Mont, Daniel (2007). *Measuring Disability Prevalence*, (Washington, D.C.:The World Bank).
- Oliver, Michael and Barnes, Colin (2012) *The New Politics of Disablement*, (Basingstoke: Palgrave Macmillan).
- Paksoy Erbaydar, Nuran vd. (2013). "How Do Municipality Employees in Ankara Approach Persons With Disabilities?", *Disability and Health Journal*, V: 6, 391-398.
- Şemşit, Sühal vd. (2016). "Avrupa Birliği Politikaları Perspektifinden Türkiye'de Belediyelerin Sunduğu Engelli Hizmetleri", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ICEBSS Özel Sayısı, 205-223.
- Tınar, Yaşar (2018). *Engellilere Yönelik Kamu Hizmetlerinin Yönetimi ve Sunumu: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme*, (İstanbul: Birlik Ofset).
- Tiyek, Ramazan vd. (2016). "Engellilerin Erişilebilirlik Sorunu ve TSE Standartları Çerçevesinde Bir Araştırma", *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S: 12, 225-261.
- Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sayfası, Erişim 5 Kasım 2018
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=113288
- United Nations, (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol*, (New York: United Nations).
- World Health Organization and The World Bank (2011). *World Report on Disability*, (Geneva: World Health Organization Press).
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık).
- Yılmaz, Tahsin vd. (2014). "Kentsel Yeşil Alanlarda Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları İçin Engelsiz Rota Belirlenmesi: Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneği", *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, S: 4(9), 1-14.
- Yüksel, Fatih (2007). "Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, S: 62(1), 279-298.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Erişim 5 Kasım 2018,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Erişim 5 Mart 2019
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>